

Міністерство освіти та науки України
Національний університет харчових технологій

**Міжнародна наукова конференція,
присвячена 130-річчю
Національного університету
харчових технологій**

**«Нові ідеї в харчовій
науці – нові продукти
харчовій промисловості»**

13-17 жовтня 2014 року

Київ НУХТ 2014

Лексика на позначення харчових продуктів в українській мові XIV – XVII ст.

Л.М. Приблуда

Національний університет харчових технологій

Назви харчових продуктів, страв та напоїв здавна були предметом історико-етнографічних та лінгвістичних досліджень. Перші етнографічні розвідки сягають середини XIX ст. Проте в них описано лише окремі страви та напої. Тільки в другій половині XX ст. етнографічні дослідження з цієї галузі почали набувати системного характеру (праці Л. Артюх).

Загальне значення харчових продуктів в українській мові XIV – XVII ст. виражала книжна лексема *пища*, яка функціонувала із семантикою «те, що призначено для харчування людини». У словосполучах із відповідними прикметниками воно виражало й конкретніше значення: *пища бобовая* (1642); *пища солоня* (1642).

Лексема *печенина* вживалася на позначення спеченої їжі. В окремих говірках цю лексему вживають із первинним значенням «печена, спечена страва». В аналогічній граматичній формі з семантикою «смажена їжа» функціонував номен *смажоное*.

На позначення усіх солодощів у мові XIV – XVII ст. функціонував номінант *конфекты*. Дослідники пов'язують ці лексему з італійською назвою *confetto* «цукерка». В сучасній українській мові його кваліфікують як розмовну форму. На позначення городньої та садової продукції зафіксовано лексему *овочь*, яка переважно представлена в церковнослов'янській формі *овоць(-ь)*. Пор.: *увь огородахъ капуста, морквы, цебули, петрушки, пастернаковъ, огорковъ, маки – то все поламали, порвали, покопали, на остаток свиней и съ семь напустили и в нивечь овоци зь огородовъ обернули* (1597).

У мові цього періоду значно збільшується кількість лексем на позначення приправ та спецій. Пор.: *от каменя имберу грошей пятнадцат; от каменя перцу грошей двадцать; от фунта шафрану грошей чотыри; от каменя кмину грошей чотыри*.

На позначення різновидів молочних продуктів та виробів із них виявлено лексеми *молоко* (псл. **melko*), *сметана* (псл. **sъmetana*), *сыръ* (псл. **syръ*), *сироватка* (від *сыровъ* «сирий»), *кислякъ* (від *кислий*).

Отже, можна зробити висновок, що у мові XIV – XVII ст. активно використовується лексика на позначення продуктів харчування рослинного та тваринного походження, різних страв із них.

Література

1. Яценко С.А. Назви продуктів харчування, страв і напоїв в українській мові XIV – XVII століть: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / С.А. Яценко. – Львів – 2009. – 20 с.
2. Яценко С.А. Традиційна народна їжа як предмет етнографічного дослідження / С.А. Яценко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир, 2006. – Вип. 28. – С. 233-236.